№ 195 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 9 1904 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 9 № 195

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ։
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Բաժանորդութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է կանոնաւորել.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Հնագիտական ընկերութեան նիստը. Նամակ Գանձակից. Նամակ Կողբից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Խօլերան Ատրպատականում. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՊԷՏՔ Է ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԵԼ

Առաջիկայ նոյեմբեր ամսին Թիֆլիսում կը կայանայ մի համագումար ժողով քննելու մեր երկրին վերաբերեալ մի հարց, որ վերաբերում է թէ գիւղական արդիւնագործութեան և թէ առողջապահութեան։

Ահա ինչ հարց է դա։

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, այն տեղերում, ուր կան բրնձի ցանքերի մեծ տարածութիւններ, երկրի մակերևոյթը արհեստական կերպով ճահճանում է և փչացնում առողջապահական պայմանները։ Ջրերը նեխվում են և դառնում վնասակար գործածութեան համար. օդը լցվում է մոծակներով, ճճիներով և ուրիշ միջատներով։ Առաջ են գալիս տենդ և ուրիշ հիւանդութիւններ։

Նկատի առնելով այդ տխուր երևոյթները՝ մի քանի տնտեսագէտներ առաջարկում են ոչնչացնել բրնձի ցանքերը և այդպիսով ազատել երկիրը վնասաբեր ճահիճներից։

Սակայն հեշտ է ասել, թէ «ոչնչացրէք բրնձի ցանքերը»։ Զը պէտք է մոռանալ, որ մեր երկրի թէև ոչ մեծ, բայց և այնպէս բաւական ընդարձակ տարածութեան վրա գիւղական ժողովուրդը գլխաւորապէս ապրում է բրնձի մշակութեամբ։ Այդպէս են Լէնքորանի, Ջեւաթի, Նուխու, Արէշի գաւառների գիւղական հողերի մի մասը և զանազան տեղեր Ելիզավետպոլի բոլոր նահանգներում։

Անկասկած, այնուհետ, ուր կարելի է բրնձի ցանքերը նուազեցնել և փոխարինել նրանց ուրիշ բոյսերի մշակութեամբ, դժուար չէ լուծել հարցը։ Եւ իրականութեան մէջ շատ տեղերում այդպէս էլ եղել է։ Նախկին ընդարձակ բրնձացանքերը այժմ բաւական կրճատված են և կրճատուած են։ Մի ժամանակ, օրինակ, Երևանի և Նախիջևանի գաւառներում կային բրնձի շատ ցանքեր, որոնց փոխարինել են այժմ այգիներ, պարտէզներ, բամբակագործութիւն և գործին նման առաւելութիւններ։ Սակայն այդ բոլորը կատարուելու համար հարկաւոր են եղել որոշ ժամանակ և տնտեսական պայմաններ։

Պէտք է ուշադրութեան առնել և հետևեալ հանգամանքը։ Այնպիսի մի կուլտուրական երկրում, ինչպէս է Իտալիան, մինչև այժմ բրնձի մշակութիւնը բաւական ընդարձակ տարածութեան վրա է։ Սակայն մի պայմանով։ Այդ այն է, որ բրնձի մշակութիւնը, ջրաբաշխութիւնը և առողջապահական պահանջները ենթարկված են որոշ կանոնների ու խիստ հսկողութեան, որի շնորհիվ վնասը հասցուած է բոլորովին նուազագոյն աստիճանի։

Բաւական է ուրիշ երկրների փորձերից պէտք է օգտուել և համապատասխան կերպով վարվել նաև մեր բրնձի ցանքերի հետ։ Եթէ մի քանի տեղերում պահանջվի կը պէտք լինի բոլորովին ոչնչացնել այդ ցանքերը, պէտք է կարծել, որ շատ տեղերում բաւական կը լինի միայն կանոնաւորել մշակութեան պայմանները, որ այսպիսով աւելի մի լուծում տալ հարցին, որ գիւղական արդիւնաբերութիւնը չզրկի իր շահաւէտ արդիւնաբերութեան պարապմունքից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ամեն տարի Եւրոպայի որ և է կենտրոնում, մեծ հանդիսաւորութեամբ, տեղի են ունենում բազմամարդ միջազգային համաժողովներ, որոնք ներկայացնում են համաշխարհային մամուլը և որոնց պարապմունքները բացառապէս նուիրված են մամուլի գործունէութեան։ Օգոստոսի 30-ին Վիեննայում բացվեց մամուլի 9-րորդ միջազգային համաժողովը։ Բացումը փառաւոր էր, բայց ծրտեղ չէ նա եղել փառաւոր։ Ուր որ հաւաքվել են մամուլի ներկայացուցիչները, այնտեղ կառավարութիւնները յատկացրել են նրանց ժողովներին պետական նշանաւոր շէնութիւնները, մինիստրները ողջունել են ժողովները, գեղեցիկ ճառեր են արտասանել մամուլի նշանակութեան, մտաւոր աշխատանքի ազնուութեան և վեհութեան մասին։ Այնուհետև, համաժողովի ընթացքում, ճաշեր, հանդէսներ, ուղևորութիւններ, մի խօսքով հիւրասիրութեան ամենագեղեցիկ ցոյցեր։ Այսպէս էր և Վիեննայում. ուրիշ կերպ չէր էլ կարող լինել, աւստրիական կառավարութիւնը հիւրասիրութեան կողմից չէր կարող աւելի անտարբեր մնալ, քան, օրինակ, Պորտուգալիան։ Եւ հասարակաց կարծիքի ղեկավարները Վիեննայում հաւաքված էին ռէյխսրատի դահլիճում, ուր առաջին իսկ օրը, ինչպէս հաղորդում է «Новости» լրագրի թղթակիցը, լսեցին ողջոյններ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրի ներկայացուցիչ էրցհերցոգ Րայնէրի, մինիստր-նախագահ Ֆօն-Կէրբէրի կողմից։ Փայլուն ճառերից մէկը, որի արտասանողը էրցհերցոգ Րայնէրն էր, այսպէս է նկատում մամուլի նշանակութիւնը.

Մամուլի նշանակութիւնը վաղուց ճանաչված է ամեն տեղ, իսկ դրա հետ աւելի և աւելի պարզվում է, որ նրա ղեկավարող դերը ապահովված է պետութիւնների և ժողովրդների համերաշխութեամբ։ Այդ հանգամանքի հետ կապված է այն գիտակցութիւնը, որ մամուլը այս ծառայութիւնների համար, որ անում է հասարակութեան, իրաւունք ունի պահանջելու իր արժանի համապատասխան դիրք միջազգային յարաբերութիւնների մէջ։ Դուք, պարոններ, ինքներդ կարողութիւն ունիք պաշտպանել ձեր շահերը։

Իսկ մինիստր-նախագահը Կէրբէր ասաց. Մամուլը աշխարհի մեծագոյն լուսաւորիչն ու ամենազօրեղ տիրապետողն է։ Միայն սովորութիւնն է մեզ բթացնում և թոյլ չէ տալիս հասկանալ, թէ որքան աշխատանք և ճարտարութիւն է պահանջում ամեն օր լրագրական համար կազմելը։

Գովասանութիւններ այս և սրա պէս հարիւր ու մի ուրիշ խօսքեր ու ճառերի մէջ չը կան։ Արժանի յարգանք է մատուցվում մամուլի ոյժին, հիացմունք է արտայայտվում, պետական մարդիկ անգամ խոստովանում են, թէ մամուլը արժանի է աւելի մեծ յարգանքի, աւելի ազդու դիրքի։ Եւ մեր խօսքը այս վաղուց յայտնի և հարիւրաւոր բերաններով կրկնված ճշմարտութիւններին չէ վերաբերվում։ Իբրև մամուլի համեստ սպասաւորներ, մենք թոյլ կը տանք մեզ մի հարց միայն դնել։ Արդէն տասը տարի է, ինչ մամուլի միջազգային միութիւնը կօնգրէսներ է կազմում, հանդէսներ է սարքում, վճիռներ է արձակում։ Բայց այդքան ժամանակ կարողացե՞լ է մի բան անել մամուլը առողջացնելու համար։ Կարողացե՞լ է ազնուութեան, սրբութեան սկզբունքը միակ հասկանալի, միակ կարելի պաշտամունքը դարձնել մամուլին սպասաւորող լէգէօնների համար։ Եւ արդեօք շքեղ համաժողովներում որ և է մէկը կարո՞ղ է վեր կենալ և ձեռքը սրտին դրած խոստովանել, թէ աշխարհի վրա հետզհետէ ծլում, ծաղկում, առաջանում է այն մամուլը, որին կարելի է հաւատալ, որ մաքուր, իդէալական է, որ հոգին չէ ծռում, որի վրա չէ ազդում Մամոնան, որ չէ կաշառվում, որ անարգ ոսկու գնով չէ ծախում իր էջերը ամենասոր, ամարդի արարքների և գործերի համար։—Եւրոպական մամուլը բազմաթիւ հրէշաւոր, ցնցող փաստերով է ապացուցել, թէ գիտէ վաճառվել, գիտէ հայհոյել նահատակվողներին և ցեխոտել նուիրական գաղափարները։ Համաշխարհային լաւագոյն ոյժ կարող է դառնալ միայն անպայման ազնիւ, անկողմնապահ, անկախ ու չը վաճառվող մամուլը։ Կեղտն ու ապականութիւնը չէ կարող երբէք սրբութիւն դառնալ։ Մամուլի միջազգային միութիւնը ոչ միայն մամուլի, այլ և ամբողջ մարդկութեան համար մի անասելի բարերարութիւն կանէր, եթէ կարողանայ սրբել, ազնուացնել տպագրական խօսքը։ Բայց սա տարաբախտաբար, միայն ճառեր է ասում և շքեղ հանդէսներ է կատարում…

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ

Երէկ, սեպտեմբերի 8-ին, տեղի ունեցաւ Կովկասեան Հնագիտական ընկերութեան նիստը Թիֆլիսի I գիմնազիայի դահլիճում Լ. Լոպատինսկու նախագահութեամբ։ Նիստին ներկայ էին 24 հոգի։

Նիստին ներկայացրեց Ե. Լալայեան մի հին դրամ, որ նա գտել է Դարալագեազում կամ հին Վայոց Ձորում։ Դրամի վրա յունարէն գրված էր Արտակսերկս անունը և հաւանօրէն պատկանում է Արշակունի Արտաշէս թագաւորին։

Ուսուցիչ Դերժավին կարդաց զեկուցում Աբխազների ազգագրութեան մասին, նկարագրելով նրանց առհմական կեանքի վերաբերեալ առանձնայատկութիւնները։ Զեկուցանողը աբխազների մէջ ընդունում է երկու տարր՝ մէկը հիմնական ժողովրդական, միւսը նուաճողների, որոնցից առաջացել է նրանց բարձր դասակարգը։ Նա առանձին ուշադրութիւն էր դարձրել եղբայրակցութեան և քոյրութեան սովորութիւնների վրա։

Նոյն պարոնը կարդաց մի կարճ զեկուցում Օզուրգէտ քաղաքի մօտ գտնվող Շեմօկմեդի վանքի մասին, որ յայտնի է իր պատմական նշանակութեամբ և հարստութեամբ։ Այնտեղ պահված են հետաքրքրական հնութիւններ։ Զեկուցանողը առաջարկում է վերանորոգել վանքը հին ոճի համաձայն։ Ժողովը վճռեց համապատասխան դիմումներ անել ուր հարկն է։

Ժողովին ներկայացվեցին մի երկու դրամներ, որոնք գտնվել են Թիֆլիսի Սիօնի մայր եկեղեցու մօտ, հին շինութիւնների հիմքերում։ Որոշվեց այդ դրամները ուսումնասիրել։

Ի դէպ, կարող ենք յայտնել, որ ներկայ սեպտեմբերին Թիֆլիս կը գայ հնագէտ կոմսուհի Ուվարօվան, որ յայտնի է նաև իր կովկասեան ուսումնասիրութիւններով։

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Սեպտեմբերի 5-ին

Բաղւում երևացած խօլերան իր առաջին այցելութիւնը, հաւանական է, տալու է մեր Գանձակին, որտեղ նա ու նրա պէս հիւրը միշտ լաւ կեր ու խում կարող է գտնել իր համար։ Մեր քաղաքի հակաառողջապահական պայմանները ամենուրեք յայտնի են. պարսկական կնիքը դեռ չէ վերացել Գանձակի ազգաբնակութեան կենցաղավարութեան վրայից, մանաւանդ մահմեդական ազգաբնակութեան։ Այգեստան, Շախսեվան ու Մօլլաջալլու անուններ կրող թրքաբնակ արուարձանները կարծես Թեհրանի ու Թաւրիզի բեկորները լինեն՝ ինչ որ հրաշագործ ոյժի շնորհով այստեղ նետված. գարշահոտութիւն է բուրում հայաթներից ու տներից. սեխի, ձմերուկի ու այլ մրգեղէնի կճեպներն ու մնացորդները, մրգեղէնի, որը տարվայ այս ժամանակ, առանց լաւի ու վատի խտրութեան, ահագին քանակութեամբ սպառվում է մեզանում, ազգաբնակութեան ստորին խաւերում մանաւանդ, ծածկում են հայաթները, յետ ընկած փողոցները ու շատ տներում սենեակների յատակները։

Փողոցներում հոսող առուների կեղտոտ, յաճախակի գարշահոտ ջուրը խմվում է մեծ ախորժակով. ամեն քայլափոխում տեսնում ես մեծին կամ փոքրին առուի վրա ընկած ջուր խմելիս և այդ անչափ սև, խաղող կամ դեղձ ուտելուց յետոյ։ Անցնում ես փողոցի երկարութեամբ, առուի ուղղութեամբ, և տեսնում ես ոչ միայն ջուր խմողների. նոյն առուի մէջ մէկը երեխայի կեղտոտ փալասներն է լուանում, մի ուրիշը իր սովորական լուացքն է անում և այլն, իսկ ջուր խմողները խըմում են վարակող հեղուկը առուի բոլոր կէտերում, երբեմնակի նոյն իսկ նկատելով նկարագրած տեսարանները… Եթէ փորձէք նկատողութիւն անել այդպիսիներին, կը ստանաք խաւար Ասիայի խաւար զաւակի սովորական պատասխանը՝ «Ջուրը հարամ չէ ընդունում»։

Ասել, թէ նոյն տեսարանները հայերի թաղերում չեն նկատվում բնաւ, թէ հայերը անպայման կուլտուրական մարդկանց տպաւորութիւն են գործում, դա կը լինի անարդարութիւն դէպի մեր դրացի մահմեդականները. առաջինները վերջիններից զանազանվում են շատ աննշան չափով. նրանց ներքին, տնային կենցաղավարութիւնը, ուղիղ է, աւելի մաքուր է վերջիններից, բայց փողոցայինը համարեա նոյնն է. հայերի թաղերում գտնվող Բօշի-քիւչա, Մկրտումի-քիւչա, Նոր-շէն, Պատրի-քիւչա, Թազա-եկեղեցիի-քիւչա անուն կրող փողոցները աղքատ չեն վերև նկարագրած չնաշխարհիկ տեսարաններով…

Մենք, գանձակեցի հայերս, մեր դրացի թուրքերից աւելի քաղաքակիրթ ենք երևում. մեր քաղաքակրթութիւնը արտայայտվում է եւրոպական տարազի վայելուչ, «մօդեռն» զգեստներով, փոշամպեր բարձրացնող կանացի բազմայարկ շրջազգեստներով, դեկադենտական շլեապաներով, կանաչ սեղանի, մանաւանդ այս «անտէրի», բարգաւաճութեան անընդհատ զարգացմամբ, բակկարայի, բանչօկի, պրէֆէրանսի, վինտի ու վիստի սրբազան օրէնքների ու անխախտ կանոնների կատարեալ իւրացմամբ, մի արբեցուցիչ թղթային «սպօրտով», որի մէջ աչքի ընկնող աչողութեամբ մրցում են իրար հետ մեր թէ գեղեցիկ և թէ տգեղ սեռի ներկայացուցիչները։ Եթէ վերոյիշեալ խաղերի օրէնքների ու կանոնների կէսի չափ գոնէ մեր ինտելիգէնտ ոյժերը գիտենային առողջապահական կանոններ, եթէ կարգային ու տարածէին իրանց շրջաններում ու ամբոխի մէջ առողջապահական թերթեր, բրօշիւրներ, յօդուածներ խօլերայի մասին, եթէ, որը ամենագլխաւորն էր, թղթախաղին նուիրած եռանդի ու ժամանակի մի տասներորդ մասը գոնէ ներկայ լուրջ, վտանգաւոր մօմենտում նուիրէին հայրենի քաղաքին, նրա առողջապահական վատթար պայմանների բարւոքման, նրա խաւար ամբոխի միջնադարեան հասկացողութիւնների յեղաշրջման, — մինչև այժմ բաւականին բան կը լինէր արված, ու Գանձակը ահաւոր թշնամուն հանդիպելու, նրա աւերիչ ընթացքի առաջն առնելու համար քիչ-շատ պատրաստված կը լինէր։

Լաւ է ուշ, քան երբէք, ցանկալի է գոնէ այսուհետև, երբ թշնամին քայլ առ քայլ մօտենում է մեր շէմքին, թողնել դատապարտելի անտարբերութիւնը ու ձեռնամուխ լինել գործին։ Մեզանում կան լուրջ ինտելիգէնտ անհատներ, հասարակութեան, ժողովրդին բարիք ցանկացող մարդիկ, նրանց մէջ բանիմաց բժիշկներ, ոչ զուրկ եռանդից, որոնք կարող են անգնահատելի օգուտներ տալ ազգաբնակութեան, եթէ սրտացաւութեամբ ու եռանդով կպչեն գործին։ Մի քիչ բան մինչև այժմ արված է. քաղաքային վարչութիւնը թաղական առողջապահիկ հոգաբարձուների աջակցութեամբ որոշ չափով աշխատել ու աշխատում է քաղաքը համեմատաբար գոնէ մաքուր պահել, բայց հազիւ կարողացել է կենտրոնական մասերը քիչ—շատ կարգի բերել. միւս մասերում, մանաւանդ արուարձաններում, դեռ շատ բան կայ անելու. ամենացանկալին պէտք է համարել ժողովրդական

հանրամատչելի դասախօսութիւնները տեղական լեզուներով։ Քաղաքային դպրոցի ուսուցիչները որոշել են այդպիսի դասախօսութիւններ կարդալ իրանց սաների համար։ Յուցէ աջողվի ամբոխի համար մատչելի դարձնել այդ դասախօսութիւնները։ Եթէ Գանձակի բոլոր դպրոցների ուսուցիչներն ու ուսուցչուհիները աշխատեն տարրական հասկացողութիւններ, տալ իրանց սաներին ու սանուհիներին խօլերայի ու նրանից պաշտպանվելու մասին, դրանով նրանք մեծ օգուտ կը տան տեղական ազգաբնակութեան։

Ստ. Տէր-Աւետիքեան

ՆԱՄԱԿ ԿՈՂԲԻՑ

Օգոստոսի 31-ին

Ներկայումս, երբ հետզհետէ մուտք է գործում անկոչ հիւրը՝ խօլերան մեր երկիրը, գրեթէ ամեն տեղ միջոցներ են ձեռք առել կռուելու այդ սարսափելի վտանգի դէմ։ Մեզանում ժողովուրդը շատ անհոգ է և զբաղված է իր աշխատանքով՝ ամենևին չը մտաբերելով 1892 թիւը, երբ կարճ ժամանակում խօլերային զոհ գնացին Կողբում մի քանի հարիւր հոգի։ Եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք, վտանգը անխուսափելի է։

Թէպէտ գարնանային պարբերական անձրևները ուշացրին մեր բամբակի ցանքսերը, բայց ամառային կիզիչ և տօթ եղանակի շնորհիւ բամբակի աճումը արագութեամբ առաջ գնաց։ Յուլիսի վերջերից սկսվեց «շիրա» հիւանդութիւնը, որի հետևանքն եղաւ այն, որ որոշ չափով փչացրին բամբակի շատ ցանքսեր։ Եւ որովհետև մեզանում երկրագործ դասակարգի համար բամբակի մշակութիւնը կազմում է միակ հարստութեան աղբիւրը, անպայման անխուսափելի է նիւթական վնասը։ Բամբակի կանոնաւոր և առատ արդիւնք ստանալուն խանգարում են մի շարք խոչընդոտներ, օրինակ, սերմի չաճումը, ցրտահարութիւնը, կարկուտը և շիրան, որը ամենից սաստիկն է։

«Շիրա» հիւանդութեան ժամանակ բամբակի բոյսը (թուփը) կարմրում է՝ զրկվելով կոկոնից, ծաղկից ու տերևից՝ մնալով միմիայն լերկ ցողունը։ Ամեն տարի մի մի պատահարի զոհ է գնում խեղճ երկրագործի դառն քրտինքի արդար վաստակը։ Մինչև օրս մեր և առհասարակ ամեն տեղի հողագործ դասակարգին չը պարզվեց այն միջոցը, որ կարողանայ կռուել գէթ «շիրա» հիւանդութեան դէմ։ Մասնագէտ մարդկանց սրբազան պարտականութիւնն է ժողովրդին մատչելի բրօշիւրներով ծանօթացնել այն միջոցների հետ, որանցով կարելի լինէր իր ժամանակին վերոգրեալ հիւանդութեան առաջն առնել։ Վնասը ոչ միայն մեզ մօտ է, այլ ամեն տեղ, որտեղ կան բամբակի ցանքսեր։

Երրորդ ամիսն է, ինչ այստեղ էր մի կին, որ ապրում էր մեր գաւառահռչակ «շէկ աւետարան» սրբատեղի գաւթում։ Այդ կինը իր գործ դրած խաբեբայական միջոցի շնորհիւ կանանց դասակարգից «ղուլ» անունն է ստացել։ «Ղուլը» 40—50 տարեկան մի խաբեբայ կին է, ըստ միամիտ կանանց՝ սուրբերի ծառան-պատգամախօսուհին է։ Նա վաղուց, շատ վաղուց կանանց հաւատացրել է, որ ինքը սրբերի հետ խօսում է և դրա համար երբ լինում է մի որ և է սրբատեղում, հաւաքում է կանանց իր շուրջը՝ գործ դնելով իր խաբեբայական միջոցը։ Խաբեբան մի քանի ծունր դնելուց յետոյ կեղծ ուշաթափ էր լինում. գետնի վրա ընկած ժամանակ ոտներն ու ձեռները ուժգին կերպով դիւահարի նման խփում էր այս ու այն կողմը և այնպիսի սաստիկ ձայներ էր հանում, որ լսողի վրա սարսափելի տպաւորութիւն էր թողնում։ Խաբեբան հաւատացնում էր, որ սուրբն է այդպէս չարչարում իրան՝ մեղաւոր կանանց վատ ճանապարհից չը հեռացնելու համար։ Զզուելի տեսարանը տևում էր մի ժամ։ Մի ժամից յետոյ ուշքի էր գալիս և իր շրջապատողներին տալիս էր պատգամներ սուրբերից։ Շատ հասկանալի է, թէ միամիտ ողորմելիները ինչ պէտք է խնդրած լինէին «ղուլից»։ Պատգամախօսութիւնը էժան չէր նստում կանանց։ Նա պահանջում էր կանանցից առատ զոհաբերութիւն։ Առանց մի րոպէ ուշացնելու ջերմեռանդ կանայք նուէրներով և արտասուքը աչքներին դիմում էին «ղուլին», իսկ նա սուրբի խնամատարների հետ նուէրները փառաւոր կերպով անուշ էր անում։ Վերջին օրերս առատ նուէրներով վերադարձաւ իր տեղը։

Մ. Տէր-Գէորգեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բազմաթիւ արհեստաւորական ընկերութիւններ խնդիր են ներկայացրել ներքին գործերի մինիստրութեան, որ թոյլատրվի քաղաքների արհեստաւոր դասակարգին մասնակցել քաղաքային ինքնավարութիւնների մէջ։ Նրանք մատնացոյց են անում վաճառական դասակարգի վրա, որն ունի իր ներկայացուցիչներն, և ուշադրութիւն են հրաւիրում այն բանի վրա, որ իրանք անհագին հարկեր են վճարում, այն ինչ քաղաքային խորհուրդների մէջ չունեն իրանց շահերը պաշտպանող ձայնաւորներ։

—

Այսօր, սեպտեմբերի 9-ին, կէսօրվայ գնացքով Բագւում սպասվում է Միր-Սէիդ-Միր-Աբդուլ-Ահադ-խանը՝ Բուխարայի էմիրը։ Էմիրը հետևեալ օրն և եթ մեկնելու է Կրասնովոդսկ և այնտեղից էլ Բուխարա։

—

Բագուի նահանգական սանիտարական-գործադիր յանձնաժողովի վերջին նիստերից մէկում նահանգապետը յայտնել է, որ ինքն անհրաժեշտ է համարում խօլերայով հիւանդանալու ամեն մի դէպքի մասին լրագրութեան միջոցով իսկոյն յայտնվի հասարակութեան, լինի հիւանդութեան դէպքը քաղաքում, թէ գաւառում։

—

Թիֆլիսում բնակվող տեղացի հրէաների ընկերութիւնը խնդիր է ներկայացրել, որ թոյլատրվի վերանորոգել իրանց քայքայվող և աւերակ դառնալու մօտեցած սինագօգը, որ գտնվում է Թիֆլիսի 5-դ քաղաքամասում, Արդութեան փողոցի ծայրում։ Կովկասի գլխաւոր վարչութիւնն այդ խնդիրն ուղարկել է արդէն ներքին գործերի մինիստրութեան, որպէս զի արվի պատշաճաւոր կարգադրութիւն այդ առիթով։

—

Կարմիր խաչի Կովկասեան գլխաւոր վարչութիւնը մեզ խնդրում է տպագրել, որ իր դրամական գումարները վերաքննելու ժամանակ երևաց, որ 1904 Թւի օգոստոսի 1-ին կար 214,196 ր. 66 կ., օգոստոս ամսի ընթացքում ստացվել է 8 րուբլի, իսկ ծախսվել է 1,011 ր, 45 կոպէկ և 1904 թւի սեպտեմբերի 1-ին մնացել է 213,193 ր. 21 կ., որ բաղկացած է եղել՝ 212,000 րուբլու անուական արժէքի տոկոսաբեր թղթերից, ընթացիկ հաշւում՝ 1,000 ր., պետական բանկի խնայողական արկղի գրքոյկով՝ 149 ր. 81 կ. և գանձարանում առձեռն գումար՝ 44 րուբլի։

—

Ստացանք հետևեալ նոր հրատարակութիւնները 1) «Սիրոյ-Հովիտը», Արշակ Աթայեանի, հրատարակութիւն Թիֆլիսի հրատ. ընկերութեան. Թիֆլիս, 1904 Թ. գինն է 3 կոպէկ.

—

«Р. С.» լրագիրը հաղորդում է, որ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը ձրի տոմսակ է տալիս երկաթուղիներով հայրենիք վերադառնալու այն բոլոր քաղաքական աքսորեալներին, որոնք այս տարվայ օգոստոս 11-ի Բարձրագոյն մանիֆէստի շնորհով պէտք է ազատվեն աքսորից, Սիբիրից և Արխանգէլի նահանգից,

—

Զանգեզուրի գաւառի ՏԵՂ գիւղից մեզ գրում են. «Այս օրերս յայտնի աւազակապետ Ալիեանլուվեցի Աղաշիրինը սպանվեց քանի մի անյայտ մարդկանցից երեկոյեան ժամը 10-ին։ Նա գալիս է լինում Շուշի քաղաքից իր մի ընկերոջ հետ՝ բեռնած ունենալով մի ձի փամփուշտով և այլ պիտոյքներով։ Անտառի միջով դէպի իր բնակատեղին իջնելիս, անտառից սկսվում է հրացանաձգութիւն, որից իսկոյն ընկնում է աւազակապետ Աղաշիրինը, իսկ նրա ընկերը վիրաւորվելով, կարողանում է փախուստ տալ անտառի միջով, տանելով իր հետ Աղաշիրինի ձին, հրացանը և այլ իրերը։ Ենթադրում են, իբր թէ Աղաշիրինին սպանողը իր վաղուց բաժանված ընկեր Ղասումն է եղել։ Այդ Աղաշիրինը երկու տարի սրանից առաջ փախուստ է տուել Սիբիրի Սախալին կղզուց, ուր աքսորված էր մարդասպանութեան համար։ Երևալով այստեղ, բուն է դնում իր ծննդավայրում և զանգեզուրցիների գլխին պատուհաս է դառնում։ Վերջերը այդ անխիղճը, անցնելով Ջիբրայէլի գաւառը, իր տասն և հինգ ձիաւորներից բաղկացած խմբով, երեկոյեան յանկարծ յարձակվում է Խանածօր գիւղացի Մանաս անունով հայի տան վրա, սպանում է նոյն Մանասին, նրա կնոջը և օրօրոցում քնած մի երեխային, իսկ երկրորդ հինգ տարեկան տղան կարողանում է բուխարու մէջը թագնվել. այդտեղից առաւօտը հանում են կենդանի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Չինական կայսրը, ինչպէս կարելի է տեսնել հետևեալ հրովարտակից, ոչնչով չէ զանազանվում թիւրքական սուլթանից և Պարսից Շահից։ Ամենքին յայտնի է, որ Թիւրքիան և Պարսկաստանը ամենաթոյլ երկիրներն են. բայց երբ Թիւրքական սուլթանը կամ Պարսից Շահը հրովարտակներ են գրում, նրանք հրատարակում են իրանց անյաղթելի, հզօրագոյն, արքաների արքայ, ինքնակալների ինքնակալ։ Նոյն ձևով է գրում իր հրովարտակը և չինական կայսրը պատերազմի առիթով։

«Երկու մեծ պետութիւններ, Ռուսաստանը և Ճապօնիան, իրար դէմ կռիւ են մղում։ Որովհետև այդ երկու տէրութիւնները հաւասար զօրեղ են, ուստի վճռող րոպէն կը լինի բախտը և յաղթական կողմը կը ստանայ յարմարաւոր պատերազմական տուգանք։ Այդ պատճառով Երկնքի Որդու (այսինքն չինական կայսրի) համար հարկաւորութիւն չը կայ միջամտել այդ պատերազմին իր հզօր և անյաղթելի զօրքով և վճռել թէ ով իրաւունք ունի։ Չինական անսահման կայսրութիւնը այդ պատճառով միտք ունի չէզոքութիւն պահպանել և ուստի արգելվում է խօսել պատերազմի մասին լրագիրներում, պրոկլամացիաների, յայտարարութիւնների, գրքերի, բրօշիւրների և նոյն իսկ մասնաւոր նամակների մէջ։ Բացի դրանից արգելվում է քննադատել պատերազմական դէպքերը, գովել կամ յանդիմանել պատերազմող կողմերից որ և է մէկը ժողովներում, տաճարներում, թէյատներում կամ խանութներում։ Նոյն իսկ Ռուսաստանի և Ճապօնիայի անունը չը պէտք է յիշել ոչ բարեկամական խօսակցութիւններում, ոչ հասարակական ժողովների, ոչ ընտանեկան սեղանի, ոչ հարսանիքների և թաղումների ժամանակ։ Յատկապէս դրա համար նշանակված աստիճանաւորներ պէտք է հսկեն այս հրամանի կատարման վրա թէյատներում և ափիօնի ծխատներում։ Երկնքի իշխողի (այսինքն իրա չինական կայսրի) անկեղծ ցանկութիւնն է,—որ ոչ ոք նրա հպատակներից չուրախանայ պատերազմող որ և է մէկ կողմի յաղթութեան վրա, նոյն իսկ այն դէպքում, երբ Ճապօնիան յաղթէ Ռուսաստանին։ Երկու երկիրները, և Ռուսաստանը և Ճապօնիան—մեր դրացիներն են, որոնք գտնվում են մեզ հետ բարեկամական յարաբերութիւնների մէջ։ Թող ամեն մարդ զբաղվի իր գործով. գիւղացին—իր դաշտով, վաճառականը—իր առևտրով և արհեստաւորը—իր արհեստով։ Ով կը համարձակի չանսալ այս հրամանին և կը գործէ, կը խօսէ հակառակ նրան, կը պատժվի իբրև ապստամբ (Рус. Вѣд.)։

Ճապօնացիները նոր զօրք են ուղարկում։ Տօկիօից հաղորդում են Լօնդօնի լրագիրներին, որ ճապօնական պատերազմական մինիստրը տեղեկացրել է ընդհանուր հրամանատար Օեամային, որ նրա պահանջած 100,000 նոր զօրքը և 250 թնդանօթները՝ մանջուրական բանակը ուժեղացնելու համար պատրաստ կը լինեն և կուղարկվեն երկու շաբաթից յետոյ։ Ռուսները ամրացնում են Տէլինը, ենթադրելով, որ այդտեղ կը լինի վճռական ճակատամարտ։ Անգլիայի պաշտօնական շրջաններում սաստիկ երկիւղ է տիրում Ճապօնիայի օրէցօր չինական գործերի վրա սաստիկ աճող ազդեցութեան մասին։ Լրագիրները մեծ տհաճութեամբ են նկատում, որ չինական կայսրուհին նորերս հրամայեց ուղարկել Ճապօնիա 1200 երիտասարդ չինացիներ ճապօնական ուսումնարաններում կրթութիւն ստանալու համար։ Պէկինի ճապօնական դեսպանը հանդիսանում է ներկայումս ամենաազդեցիկ դիպլօմատը չինական արքունիքի մօտ։ Նա բոլորովին ոչնչացրել է անգլիական դեսպանի ազդեցութիւնը և ազդում է Չինաստանի վրա Եւրոպային թշնամական մտքով (Рус. Вѣд.)

Բալթիական էսկադրան չի գնալու այժմ։ «Matin» լրագրի Պետերբուրգի թղթակից Գիւտէն հեռագրել է այդ լրագրին բալտիական էսկադրայի մեկնելու նախընթաց օրը, թէ, ինչպէս ինքը տեղեկացել է ամենաստոյգ աղբիւրից, էսկադրան պէտք է միայն փորձնական լողումն կատարէ մանեօվրների համար և ապա շուտով վերադառնայ Կրօնշտադտ։ Էսկադրայի վերջնական մեկնման յապաղման պատճառը այն է, Գիւտէնի խօսքով, որ կամենում են միջոց տալ նաւերի էկիպաժներին և օֆիցէրներին լրացուցիչ նախապատրաստութիւն ունենալ, որի համար երկու ամիս ժամանակ է պահանջվում։ Այդպիսի պայմանների մէջ—կցում է Գիւտէնը—ես կարծում եմ, որ էսկադրան չի գնայ Հեռաւոր Արևելք այս տարվայ վերջից կամ եկող տարվայ սկզբից առաջ, որովհետև Ռուսաստանը չունի յենակէտներ, իսկ Անգլիան պաշտօնապէս հրաժարվել է հայթհայթել էսկադրային ածուխ, նոյն իսկ չէզոքութեան մասին նախատեսված կանոնների պահպանութեամբ (Нов.)։

Ճապօնական լրտեսները Պետերբուրգում։ Նորերս Պետերբուրգում կալանաւորվեցին երկու ճապօնացիներ, որոնցից մէկը մի քանի ժամանակ առաջ ամուսնացել էր մի ռուս օրիորդի հետ և ընդունել ռուսադաւանութիւն. այդ ճապօնացիների անուններն են Սարատօրի և Մամացու. նրանք յայտնեցին, որ առևտրականներ են. դուրս եկաւ, որ ծովային օֆիցէրներ են. նրանց մօտ գտնվեցան դօկումենտներ, որոնցից երևաց, որ կալանաւորվածները պատրաստվում էին զանազան փորձեր անել բալտիական էսկադրայի դէմ, նրան վնասելու նպատակով (Нов.)։

Ճապօնացիները անտեղեակ՝ անհամբեր սպասում են։ «Frank. Zeit.» լրագրի Տօկիօի թղթակիցը հաղորդում է, որ ճապօնացիները բոլորովին անտեղեակ են, թէ ինչ է կատարվում Լեաօդունեան թերակղզում։ Ժողովուրդը տենդային անհամբերութեամբ սպասում է լուրերի Պորտ-Արտուրի անկման մասին։ Ամեն բան պատրաստ է տները զարդարելու համար յաղթութեան դէպքում։ Նարիտա քաղաքում այս օրերս ռիկշի մէջ նստած մի մարդ անցնում էր փողոցներով և աղաղակում, թէ Պորտ-Արտուրը առնված է ճապօնացիներից։ Իսկոյն քաղաքը թնդաց «բանզայ» աղաղակներով։ Բազմերանգ դրօշակներ երևացին բոլոր շինութիւնների վրա և ամբողջ քաղաքը զարդարվեց ծաղիկներով ու դրօշակներով։ Մի րոպէում կազմվեցին հանդիսաւոր թափօրներ և ամբողջ քաղաքը ցնծում էր։ Ոստիկանութիւնը, չը ստանալով պաշտօնական տեղեկութիւն այդ մասին. չը գիտէր ինչ անել. նա հեռագրով հարցրեց գլխաւոր բանակատեղից, արդեօ՞ք ճիշդ է տարածված լուրը Պորտ-Արտուրի անկման մասին։ Ի մեծ ցաւ ընդհանուրի, ստացվեց պատասխան բացասական և ոստիկանութիւնը ստիպվեց զգուշութեամբ հաղորդել յուզված ժողովրդին նրա համար անհաճոյ լուրը։ Ժողովուրդը իսկոյն լռեց. զարդարանքները պոկվեցին և գիշերային անդորրութիւնը թագաւորեց մի քիչ առաջ աղմկալից փողոցներում։ Այն լրագիրները, որոնք ամբողջ ժամանակ հաստատում էին, թէ Պորտ-Արտուրի անկումը և Լեաօեանի մօտ տեղի ունեցած վճռական կռւից յետոյ պատերազմը կը վերջանայ, այժմ փոխել են տոնը։ Կօմումին լրագիրը նախազգուշացնում է հասարակութիւնը, որ պէտք է պատրաստվել այն բանին, որ պատերազմը տևելու է երկու տարուց ոչ պակաս։ (Р. Вѣд.)

ԽՕԼԵՐԱՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ

(Նամակ Թաւրիզից, 30 օգոստ.)

Ամբողջ Պարսկաստանը խօլերայով վարակված լինելով, միմիայն ազատ էր մնացել Ատրպատականը, բայց, դժաղդաբար, այդ ազատութիւնը, շնորհիւ մեր անհոգութեան, երկար չը տեւեց և արդէն Մարաղա քաղաքը իր շրջակայ գիւղերով վարակված է...

Դժբաղդութիւնը նրանումն է, որ հէնց վարակման պատճառը ինքը տէրութիւնն է եղել։ Դէպքը պատահել է այսպէս։

Մի խումբ վարովցի (Մարաղայի գիւղերից) զինուորներ կանչված են լինում Թէհրան, երբ արդէն խօլերան սարսափելի կոտորածներ էր անում այնտեղ. զինուորները վերջը թոյլտւութիւն են ստանում տուն դառնալու, բայց ճանապարհին, կարանտինի չենթարկվելու համար, սարերով փախչում են և այսօր ահա հազարաւորների դժբաղդութեան պատճառ դառնում։ Ինքս անձամբ Մարաղա էի գնացել, երբ արդէն 3—4 օր էր խօլերայի դէպքեր էին եղել, և խօլերան հետզհետէ սաստկանալով՝ զոհերի թիւն էլ աւելանում էր. առաջին օրերը օրեկան 4—5 մարդ էր մեռնում, բայց օգոստոսի 27-ին, երբ ես հեռացայ այնտեղից, 26-ին մեռածների թիւը հասնում էր 100-ի,

իսկ 27-ին գուցէ էլ աւելի և օրից օր էլ պէտի աւելանայ։

Իսր. Մել. Իսրայէլեանց

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Գալուգահ գիւղ (Աստարաբադի շ․ջան)

Այստեղ՝ Գալուգահում, որը ժողովրդի ասելով, ունի մօտ 2000 բնակիչ, մօտ օրերս խօլերան մուտք գործեց և անխնայ զոհեր է տանում. մեռնողների թիւն առաջին օրերում 5—6-ի էր հասնում, իսկ վերջին օրերում 25—30-ի։ Ժողովուրդը խօլերայի դէմ կռիւ մղելու ոչ մի հնար չունի. նա մի միջոց գիտէ այդ հիւանդութեան դէմ, այն է՝ կուրծք ծեծել և մզկիթներում աղօթել, մարգարէներին խնդրել, աղերսել, որ իրան մի օգնութիւն, մի ճար անէ. բայց անգութ խօլերան՝ այդ անկոչ հիւրը, չը նայելով ժողովրդի աղերսանքին, լացին ու կոծին, անխնայ զոհերի թիւը աւելացնում է։

Օգոստոսի 10-ի առաւօտեան, երբ դեռ արևը նոր էր ծագել, յանկարծ լսեցինք մի անսովոր աղաղակ։ Կարծելով, թէ ժողովրդական մի խռովութիւն է, կամ մի որ և է տեղ հրդեհ է պատահել օգնութիւն են կանչում, պատուհանից դուրս նայեցինք և ինչ տեսանք.—1000 մարդուց բաղկացած մի խումբ՝ կիսամերկ, գլխաբաց և ոտաբոբիկ՝ կուրծքները թակելով հետևեալ բառերն էին կրկնում, «Շահ Ռզա մարա մաքուշ, մա եթիմանիմ, մա եթիմանիմ, բար թու մէհմանիմ ու». (Թագաւոր կամ մարգարէ, մեզ մի սպանիր, մենք որբիկներ ենք, մենք որբիկներ ենք ու քեզ հիւրեր ենք)։ Խմբի միջից մի մարդ բարձրաձայն արտասանում էր այդ խօսքերը և ամբողջ խումբը կրկնում էր։ Խմբի առջևից մի անձն տանում էր ալամ (Ալիի դրօշակը), որի ծայրը զարդարված էր զանազան գոյնզգոյն կտորներով կամ թաշկինակներով. իսկ ամենաբարձր ծայրում բազմած էր Ալիի հզօր աջը։ Պարսկաստանի մէջ դեռ չը տեսնված մի բան, որ կանայք էլ այդ օրը մասնակից էին այդ հանդէսին, թէև առանձին խումբ կազմած։

Մի ծիծաղելի դէպք ևս պատմեմ մեր ընթերցողներին՝ ծանօթացնելու պարսիկների մնոտիապաշտութեան հետ։ Երբ դեռ խօլերան մուտք չէր գործել այս գիւղի մէջ, մեզ ծանօթ մի պարսիկ պատմեց հետևեալը. — մի ծեր մարդ գիշերն երազում տեսնում է երկու սևազգեստ մարդիկ, որոնք խօլերա հիւանդութիւնն էին. ծերուկին պատմում են, թէ մենք եկել ենք այստեղի մարդկանց ջարդ տալու, բայց քանի որ տեսնում ենք, որ ժողովուրդը խմբված՝ իմամներից օգնութիւն է խնդրում, այդ պատճառով մենք այս գիւղից կը հեռանանք և կանցնենք մի այլ գիւղ ջարդ տալու ու հեռանում են. Նրանք այստեղից գնում են մի ուրիշ մօտակայ գիւղը, այդ դէպքը մեզ պատմելուց մի քանի օր յետոյ, խօլերան մուտք է գործում գիւղ և զոհեր տանում։ Այժմ 10 օր է, ինչ խօլերայ կայ այստեղ։ Եղանակը տաք է, անձրևներ չեն տեղում։ Բամբակի բերքն առատ է, թէ Մազանդրանի և թէ Աստարաբադի շրջակայքում։

Ս. Շահնազարեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վանի հիւպատոսներից եկած վերջին զեկուցումները ցոյց են տալիս, որ ապստամբված հայերը թողել են քաղաքը և պատսպարվել սարերում։ Դէպի հայերին լաւ տրամադրված ամերիկական հիւպատոսը զեկուցանում է, որ այս անգամ թիւրքական զօրքերը զսպված էին ցոյց տալիս իրանց, իսկ թիւրքական քաղաքացիական իշխանութիւնները աջողութեամբ աշխատում էին խաղաղցնել քրիստոնեայ ժողովուրդը։

—Բեռլինից հաղորդում են «Бирж. Вѣд.» լրագրին, որ Բօմբէյից Հնդկաստանի փոխ-արքան ուղարկեց մի զգալի արշաւախումբ Պարսկաստան, որը իբր թէ ունի միայն գիտնական և առևտրական բնաւորութիւն։ Պաշտօնապէս անգլիական կառավարութիւնը յայտնել է, որ արշաւախումբը նպատակ ունի բարւոքել Հնդկաստանի յարաբերութիւնները հարաւային Պարսկաստանի հետ, բայց արշաւախմբին ուղեկցում է մի մեծ զօրախումբ։

—Փարիզից հեռագրում են «Русь» լրագրին. Վերջին օրերս մի շարք լուրեր այն մասին, թէ Հնդկա-Չինաստանում շատ ճապօնական խուզարկուներ են բռնել, մեծ յուզմունք են պատճառում ֆրանսիական քաղաքական աշխարհին։ Մամուլը պահանջում է ծովային մինիստրութիւնից պահպանութեան լուրջ միջոցներ ձեռք առնել։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

7 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական խորհրդի անդամ գեներալ կոմս Իգնատիէվ նշանակված է գեներալ-ադիւտանտ, մնալով պետական խորհրդի անդամ։ Փոխ-գնդապետ Տարանովսկի նշանակված է Երևանի փոխ-նահանգապետ։ Պետերբուրգի տեխնօլօգիական ճեմարանի դիրեկտոր Զերնով ամենաողորմածաբար արձակված է պաշտօնից, մնալով նոյն ճեմարանի պրօֆէսոր։

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ, 6 սեպտեմբերի։ Եկող առողջապահիկ գնացքներին վիրաւորներով դիմաւորում է անձամբ գեներալ Լինեվիչ, որ հայրական խնամքով հարց ու փորձ է անում իւրաքանչիւր զինուորի։

ՄՕԳԻԼԵՎ։ Նահանգական զեմստվօի տնտեսական յանձնաժողովը 14,250 րուբլի յատկացրեց ժողովրդական գրադարանները լրացնելու համար, որոնց թիւը հասնում է 285-ի։ Յանձնաժողովը որոշեց միջնորդել հիմնել նահանգական և գաւառական դպրոցական խորհուրդներ և աւելացնել գաւառական յանձնաժողովների ձայնաւորների թիւը, հասցնելով չորսի իւրաքանչիւր գաւառից։

ՄԻՆՍԿ, 6 սեպտեմբերի։ Նահանգական զեմստվօի յանձնաժողովը ցանկալի համարեց տարածել արհեստաւորական կրթութիւնը և որոշեց իբրև փորձ բանալ երկու-դասարանեան մի արհեստաւորաց դպրոց Լիւբանում Բօբրույսկի գաւառում։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 6 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ «Լենայի» մասին կայացրված համաձայնութեան հիման վրա օֆիցերներին և նաւաստիներին ազատութիւն է տրվում Սան-Ֆրանցիսկօի սահմաններում, բայց թոյլ չէ տրվում պատերազմի ժամանակ քաղաքի գծից դուրս գալ և ոչ հայրենիք վերադառնալ, եթէ համաձայնութիւն չը կայանայ Ռուսաստանի և Ճապօնիայի միջև։

ՉԻՖՈՒ, 5 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ Իշխան Ռաձիվիչ ասում է, թէ Պօրտ-Արտուրի բերդապահ զօրքը կարող է պաշտպանվել 6 ամսվայ ընթացքում։ Ռաձիվիլ և մի ուրիշ օֆիցեր անմիջապէս դուրս են գալիս՝ տանելով Ստէսսէլից պատասխան Թագաւոր Կայսրի շնորհաւորութեան։ Ստէսսէլ յայտնում է, թէ բերդապահ զօրքը յոյս ունի օգնութիւն ստանալու, բայց պատրաստ է մինչև վերջին մարդը մեռնել։ Արտուրից օֆիցերներից ստացված նամակներին նայելով, Լաօտէշանի ամրութեան վրա դրված թնդանօթները գրեթէ բոլորովին փչացել են անընդհատ կրակի պատճառով։ Ռուսները փուգասներ դրին ամրոցի առաջ արևմտեան կողմից, 4 վերստ հեռաւորութեան վրա։—Լուր է պտտվում, թէ պաշարման գիծը կարող շրջենալը Պօրտ-Արտուր բերեց մի ստորջրեայ մակոյկ՝ քանդած ձևով։ Քաղաքում չը յաջողվեց գտնել որ և է ինժեներ, որ ծանօթ լինէր ստորջրեայ մակոյկի մեքենական կազմութեան հետ, բայց «Պերեսվետի» նաւաստիները ցանկութիւն յայտնեցին՝ նրա վրա ծառայել։ Զինուորների ստացած կերակուրը այնքան առատ չէ, բայց բոլորովին բաւական է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Ստէսսէլի հեռագիրները Նորին Կայսերական Մեծութեան անունով. 1) 1904 թ. օգոստոսի 28-ից. «Ամէն օր թշնամին կատարում է ամրոցների, բատարէաների և բերդի ներքին կողմերին սովորական ռմբակոծութիւնը, բայց ներգործական գործողութիւններ դեռ չէ ցոյց տալիս. վիրաւորները ապաքինվում են և միահամուռ ցանկութիւն ունեն դարձեալ շարքի մէջ մտնելու։ Հերոսներ են։ Զօրքի ոգին գերազանց է»։ 2) 1904 թ. սեպտեմբերի 3-ին։ Այս գիշեր ժամի մօտ 3-ին, ճապօնացիները, ոչ պակաս քան մի բատալիօն, յարձակվեցին Ջրանցքային մարտկոցի վրա։ Բերդապահ զօրքը յետ մղեց ճապօնացիների յարձակումը։ Նրանք հեռացան, բայց կէս ժամից, օգնութիւն ստանալով, նորից յարձակում գործեցին։ Բերդապահ զօրքը հրացանների և գնդաձիգների կրակով, թնդանօթների օգնութեամբ, յետ մղեցին և այս երկրորդ յարձակումը։ Ճապօնացիները մեծ կորուստներ ունեցան և այլ ևս փորձ չարին յարձակողական դիրք բռնելու։ Առանձնապէս աչքի էր ընկնում պօդպօրուչիկ Ֆիլիպպօվ, որ անասելի քաջութիւն ցոյց տուեց։ Այս մասին բախտ ունեմ զեկուցանել Ձեր Կայսերակար Մեծութեան»։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակ հեռագիրը Նորին Կայսերական Մեծութեան անունով 1904 թ. սեպտեմբերի 6-ից. «Սեպտեմբերի 4-ին ընդարձակ ծաւալով խուզարկութիւն կատարվեց հակառակորդի դիրքերի կողմը Վեանխպուզի մօտ։ Երևաց որ դիրքը շատ ամրացրած է և նրան գրաւում է մի բրիգադից ոչ պակաս զօրաբաժին 12 թնդանօթներով։ Վեանիւպուզից դէպի արևելք թշնամին չէ նկատված։ Նոյն տեղից դէպի արևմուտք կօզակների մի խուզարկու խումբ յարձակվեց ճապօնական բեռնակիր տրանսպօրտի վրա և գրաւեց 30 ձի՝ բեռներով։ Սեպտեմբերի 5-ին հակառակորդը իր գրաւած գծից առաջ չը շարժվեց, բայց նկատված է, որ օգնական զօրքեր են գալիս նրանց՝ Բեանիւպուզա գիւղի մօտ։ Հակառակորդի ույժերի մեծ մասը Լեաօեանի մօտ՝ արդէն անց է կացել Տայցխէ գետի աջ ափը։ Այս մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեան»։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ծովային գլխաւոր շտաբը 1904 թ. սեպտեմբերի 7-ին յայտնում է. «Պօրտ-Արտուրից ստացված տեղեկութիւններին նայելով՝ օգոստոսի 11-ին նաւահանգիստը ճապօնական ականներից մաքրելու աշխատանքի ժամանակ սպանվեցին Րիխտէր I և Կաշէրենինօվ լէյտէնանտները և վիրաւորվեցին բարօն Դրախէնֆէլս կրտսերը և ինժէնէր-մեքանիկ Բրունս 2-րդ։

8 սեպտեմբերի

ՉԻՖՈՒ, 7 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ 19 օրերի ընթացքում ճապօնացիները պատրաստվում էին Պօրտ-Արտուրի շտուրմին։ Հիւսիս-արևելքում ռուսական դիրքերի շտուրմի գլխաւոր նպատակն էր գրաւել Ցզիգուանշանը և Էրլունշանը, նոյնպէս և նրանց մէջ գտնվող մարտկոցները։ Օգոստոսի վերջում (ն. տ.) տեղի ունեցած շտուրմները 10 օր շարունակվեցին, որի ժամանակ մանաւանդ կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան առաջին 3 և վերջին 4 օրերում։ Ճապօնացիները օգոստոսի 18-ին յետ նահանջեցին գծի մեծ տարածութեան վրա, բայց իրանց ձեռքում պահեցին 4 երկրորդական մարտկոցներ, որոնց նրանք տիրեցին այդ մարտկոցների հիւսիս-արևելեան ճակատի վրա։ Երկուսը բոլորովին մօտ են գտնվում Էրլունշանից, իսկ մնացածները մի փոքր հեռու։ Օգոստոսի 18-ից ճապօնացիները համարեա բոլորովին չէին ռմբակոծում ռուսական դիրքերը, բայց բերդը օրական արձակում էր հազար ռումբ, գլխաւորապէս ճապօնական այդ չորս դիրքերի դէմ։ Իւրաքանչիւր գիշեր փորձեր էին լինում վերոյիշեալ դիրքերը տիրելու նպատակով, բայց այդ փորձերը անաջողութեան են մատնվում։ Դալնիից այստեղ եկած ճապօնացիների խօսքով, ճապօնական զօրքերը սկսեցին մեծ յարգանքով վերաբերվել դէպի Պօրտ-Արտուրի զօրեղ դիմադրութիւնը։ Նրանք հասկանում են, որ եթէ նրանց աջողվի վերցնել Էրլունշանը և այլ մարտկոցներ, դա կը լինի միայն մի քայլ դէպի Արտուրի անկումը։ Կարծես ռուսները չէին սպասում շտուրմի հոկտեմբերի առաջին թւերից վաղ (Նոր. տոմ.), որովհետև ճապօնացիներն աշխատում էին արշաւել դանդաղ, բայց ճիշդ։ Ճակատամարտերի ժամանակ օգոստոսի վերջում (ն. տ.) Ցզիգուանշան գրաւելու փորձը մի ամբողջ գունդ նստեց ճապօնացիներին, այդ յաջողութիւնը կատարելապէս հաստատված է, դա ցոյց է տալիս թէ ինչ ահագին դժուարութիւն է ներկայացնում Պօրտ-Արտուրի գրաւումը։

ՊԱՐԻԶ, 7 սեպտեմբերի։ Մուկդէնից ստացված հեռագրի համաձայն, գեներալ Աֆանասօվիչի հրամանատարութեամբ հէնց նոր այնտեղ հասած 1-ին կորպուսի 22-դ դիվիզիան, ինչպէս կարծում են, նշանակված է Տէլինում. 37-դ դիվիզեան ժամանակաւորապէս կը մնայ Մուկդէնում։

ՀՌՕՄ, 7 սեպտեմբերի։ Լեաօեանից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Մուկդէնի վրա արշաւող ույժերը 300,000 են հաշւում 800 թնդանօթներով՝ Կուրօկիի զօրաբաժինը ուժեղացրված է երկու դիվիզիայով։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 7 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ Արտուրի ընդհանուր շտուրմին մասնակցեց ճապօնական նաւատորմը։ Ճապօնացիները սեպտեմբերի 7-ին առաւօտեան վերցրին մի-մի մարտկոց Շիէյցզիյանի երկու կողմերից,

ԼՕՆԴՕՆ, 7 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ Ճապօնական դեսպանութիւնը հաղորդում է, որ Կուրօկին գրաւել է 200 տոնն ածուխ։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 7 սեպտեմբերի (Կորր. Բիւրօ)։ Գերմանական և ֆրանսիական դեսպանները այսօր թագաւորին յանձնեցին Վիլհէլմ կայսրի և նախագահ Լուբէի ինքնաձեռագիր նամակները և բուլգարական արտակարգ պատուիրակութիւնը՝ բուլգարական իշխանի նամակը։

ԽԱՐԲԻՆ, 7 սեպտեմբերի (Սեփ. Թղթ.)։ Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, սեպտեմբերին 4-ին մեր կողմից կատարվեց ճապօնական բանակի դրութեան խիստ խուզարկութիւն՝ Բէնիւպազայի մօտ՝ երկու զօրախմբերով—Րէնէնկամպֆի և Սամսօնօվի հրամանատարութեան տակ։ Խուզարկութիւնը պարզվեց, որ հակառակորդի դիրքը Բէնիւպուզայի մօտ սաստիկ ամրացված է խոշոր զօրամասով։ Խուզարկութեան ժամանակ Րէնէնկամպֆի և Սամսօնօվի զօրախմբերը գործում էին միասին։ Րէնէնկամպֆի զօրախումբը կէսօրի մօտերը հասաւ Խուանձեալին գիւղին, յետ մղեց ճապօնական առաջապահ պահակները և գրաւեց բարձունքները. գիւղից դէպի արևելք զօրախումբն սկսեց մի կատաղի հրաձգութիւն թշնամու հետ և դրանով ստիպեց ճապօնական 4 վաշտերի արշաւել իր դէմ։ Զօրախմբի վրա դրված խնդիրը պարզելուց յետոյ, բաւականանալով ստացած հետևանքներով, ժամը 2-ի մօտերը Րէնէնկամպֆը յետ վերադարձաւ։ Սամսօնօվի զօրախումբը, լեռային ճանապարհներով արևելեան ուղղութեամբ շարժվելով դէպի Ֆինդեագօու, կարողացաւ գրաւել շրջակայքն այն ժամանակ, երբ ճապօնական վաշտերն սկսեցին արշաւել Րէնէնկամպֆի զօրախմբի վրա։ Սամսօնօվն իր երկու թնդանօթների կրակովը կանգնեցրեց ճիշտ ժամանակին նկատված այդ վաշտերի առաջխաղացութիւնը և ժամը 5-ի մօտերը յետ քաշվեց։

ՎԱԼԷՅՕ (Կալիֆօրնիա), 6 սեպտեմբերի (Րէյտէր)։ «Լէնա» փոխադրանաւի թնդանօթները վեր են առնված։ Վաղը կը հեռացվեն և ռազմամթերքները։

ՏՕԿԻՕ, 7 սեպտ. (Րէյտէր)։ Մանջուրական բանակի գլխաւոր բանակատեղից հեռագրում են, որ այսօր, վերջին զեկուցումից յետոյ, պատերազմական աւարի հանդէսը բացատրեց, որ ճապօնացիները վերցրել են հետևեալ շինութիւնները Լեաօեանի վօկզալի մօտ—253 տուն և 214 առևտրական պահեստներ՝ 58000 քառ. սաժ. տարածութեամբ։ Բացի դրանից ճապօնացիների ձեռքն ընկաւ 1800 կօկու գարի, բրինձ, ցորեն և կօրեկ, 1300 արկղ կէրօսին, 18000 արկղ շաքար, 166 տոնն ածուխ և փայտի մեծ քանակութիւն։

ՍԷՈՒԼ, 8 սեպտ. (Րէյտէր). Գեներալ Խաբակուշի, Կօրէայի ճապօնական զօրքերի հրամանատարը, յետ է կոչված Տօկիօ։

ՉԻՖՈՒ, 7 սեպտ. (Րէյտէր)։ Հաւաստի տեղեկութիւններով, երէկ, մինչև լուսածագը, սկսեց Պօրտ-Արտուրի ընդհանուր շտուրմը։ Բոլոր նշանները ցոյց են տալիս, որ ճապօնացիները աշխատում են գրաւել գլխաւոր ամրոցները հիւսիս-արևելքում։

ՄՈՒԿԴԷՆ, 6 սեպտեմբերի։ Ճապօնական բանակը լայն ճակատով դանդաղ շարժվում է դէպի Մուկդէն։ Ձախ թևը յենվում է Լեաօխէ գետի վրա, իսկ աջը՝ գտնվում է սարերի մօտ Ֆուշշինեան հանքերի կողքին, Մուկդէնից քառասուն կիլօմէտր դէպի արևելք։ Մուկդէնի ժողովուրդը հանգիստ է։ Առևտուրը և փողոցային կեանքը շատ եռուն է։ Ճապօնացիների կորուստները Լեաօեանի մօտ որոշում են 30,000 որ շատ հաւանական է թւում։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 7 սեպտ. (Յատուկ)։ Սեպտեմբերի 6-ին թագաւորը ընդունեց աւստրիական և իտալական դեսպաններին. այսօր կայացաւ հանդիսաւոր ունկնդրութիւն գերմանական, ֆրանսիական և ռումինական դեսպանների, որոնք յանձնեցին թագաւորին իր հաւատարմական հրովարտակները, իբրև արտակարգ ներկայացուցիչներ թագադրութեան հանդէսին։ Այսօր կայացաւ թագաւորի ներկայութեամբ ազգագրական մուզէի բացումը, և ապա կը կայանայ գիտութիւնների ակադէմիայի հանդիսաւոր նիստը։ Թագաւորը ներկայ կը լինէ։ Հասարակութեան համախմբումը շատ մեծ է։ Յատուկ գնացքներ գալիս են ցերեկով և չը նայելով յայտնի արգելքներին Աւստրիայի կողմից, սլաւների խմբեր գալիս են անդադար։ Տօնախմբութիւնը հանդիսանում է սլաւականութեան իսկական տօնը։

ՖԷՐՐԱՐԱ, 7 սեպտ. Բօլօյնից Վենետիկ գնացող արընթացը ընդհարվեց լօկօմօտիվի հետ. 15 անցորդներ վիրաւորված և մինը սպանված է։ Օգնութեան ուղարկված գնացքը, կը տանէ անցորդներին Ֆէրրարա։

8 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն հրամայեց հաստատել ամբողջ արտիլէրիայի տեսչի պաշտօն, թոյլատրելով այդ պաշտօնի համար նշանակված Մեծ Իշխան Սերգէ Միխայլօվիչին ի բացակայութեան Մեծ Իշխան Միխայէլ Նիկօլայէվիչի նրա պարտաւորութիւնների կատարումը։

ՄՕՍԿՎԱ: Վօլխօնկայում բացվեց հիւանդանոց, որ կազմել են զինուորականների տիկնայք: Գեներալների և օֆիցէրների կանայք և աղջիկները ընդունել են գթութեան քոյրերի պարտաւորութիւնները:

ՖԷՐՐԱՐԱ: Հաստատված է, որ գնացքի խորտակման ժամանակ սպանված են երեք և վիրաւորված 16 հոգի, որոնցից 6-ը ծանրապէս վիրաւորված:

ՓՈՔՐ ՇՆԷՅԴԷՔ: Ինտերլակէնի մօտ: Օղագնաց Սպելտերինի բարձրացաւ օդապարիկով Ինգֆրաուի երկաթուղու, Էյգերլեչեր կայարանից:

ԱԴԵԼԲՕԴԷՆ: Սպելտերինին աջողութեամբ իջաւ օդապարիկով Էնգստլիգէնալպէ, Ադելբօդէնի մօտ, 45 կիլօմէտր դէպի արևմուտք բարձրացման տեղից:

ԲԵԼԳՐԱԴ, 7 սեպտ.: Հասաւ չերնօգօրեան դահաժառանգ Դանիլօն ամուսնու հետ: Վօկզալում Թագաւորը սրտագին ողջունեց նրան:—Կայացաւ արքայական ընզալեաների պալատից տաճարը փոխադրութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը:

ԲԵԼԳՐԱԴ, 7 սեպտեմբերի: Առանձին ունկնդրութեամբ դեսպան Գուբաստօվը յանձնեց Թագաւորին Թագաւոր կայսրի ինքնաձեռագիր շնորհաւորական նամակը, որը սաստիկ տպաւորութիւն թողեց և մեծ ուրախութիւն առաջացրեց:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Նորին Կայսերական Մեծութեան անունով հեռագիր գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինից, 1904 թ. սեպտ. 7-ից. «Բանակի մէջ փոփոխութիւն չը կայ: Սեպտեմբերից նկատվեց հակառակորդի զօրախմբի շարժողութիւնը Դալինեան լեռնանցքից դէպի արևելք: Սեպտեմբերի 7-ին կէսօրից յետոյ հակառակորդը երկու անգամ ձեռնարկեց յարձակման այն դիրքի վրա, որ այդ լեռնանցքի վրա գրաւել է մեր զօրախումբը, ուղղելով 4 վաշտ մեր ձախ թևի թիկունքը: Երկու յարձակումները ևս յետ մղվեցին և թևի ետևը անցնելը յետ պահվեց հեծելային մասերի կողմից: Վերոյիշեալի մասին զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեան»:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Ի Շ Կ

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆԸ

տեղափոխվել է Եւանգուլեան փողոց, № 12, Արքունական թատրոնից ոչ հեռու:
Ընդունելութիւնը հիւանդների
Առաւօտեան՝ 11—1 ժամ.
Երեկոյեան՝ 5—6 ժամ.
(հ. կ.) 1—5

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեան

տեղափոխվելով Թիֆլիսից ՐՕՍՏՕՎ աւանդներին ընդունում է 11—12 ժ. առ. և 7—8 ժ. երեկոյեան:
Б. Садовая, 136, д. Бакалова.
(ո. կ. ե. հ.) 59—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԷՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիսիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ. երեկոյեան՝ 6. ժ.—9 ժ.: Կուկիա, Սեմեօնօվսկայեա փ. № 20.
(ո. կ. ե.) 4—30

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. ՂԱԶԱՋԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներ ներքին և երեխայոց հիւանդութեամբ. 9—11 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան: Րտիշչեվսկի 30, տելեֆօն 847.
(ե. հ. շ.) 2—5

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

ԱԶՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փողոց № 8: (ե.ո.) 21—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գր. Տէր-Գրիգորեանց

ընդունում է հիւանդներին—ներքին (մասնաւորապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւններ. ունի բէնտգէնեան կաբինէտ. 154. Միքայէլեան պրօսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(շ. ե. հ. չ.) 82—105

Դ Պ Ր Ո Ց

ԱՆՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ

Երկու սեռի մանուկների համար: Ընդունելութիւնը շարունակվում է: Բեհբութեան փող, սեփ. տ. 29. 3—3

Ճպալերի Ձողեշարժ Գործարան

Ս. Գ. ՄԱՆԿԻԿԵԱՆԻ

Օդեսսայում
Գործարանի պահեստ ղեկավարութեամբ և մասնակցութեամբ
Կ. Յ. ԱՒԱԳԵԱՆՑԻ
Թիֆլիսում, Պուշկինեան փողոց տուն Մանթաշևի № 12, հեռախօս № 568.

Յովսէփ Մելիք-Ջհանեանի

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆՈՒՄ

ընդունում են գիշերօթիկ և երթեւեկ աշակերտներ պատրաստվելու բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար. ընդունվում են նաև իբրև գիշերօթիկ դպրոցներում արդէն սովորողները: Օտար լեզուներից աւանդվում են գերմաներէն և ֆրանսերէն: Թիֆլիս, Բէհբութեան փողոց № 10, տ. պօլկ. Ստեփանեանի:
(ե. հ. կ.) 7—10

Լոյս տեսաւ

«ՇՔԵՂ» գեղարուեստական ալբոմի Դ. պրակը, բաղկացած ազգային հին յիշատակարանների 13 կտոր նկարներից, մեծ մասամբ Անիի աւերակներից: «ՇՔԵՂ»-ի Ա. և Բ. պրակները բոլորովին սպառված են, Գ. պրակից մնում են միայն մի քանի օրինակներ:

Գների վրա կարևոր զեղջ.

ա—«Շքեղ»-ի Դ. պրակը, հատը . 1 ր. 20 կ.
բ—Բաց նամակն. ազգային հասարակ. դէմքերով, 85 տեսակ, 100-ը 2 » 50 »
Նոյնը 1000-ը 20 » —
գ—30×40 սմ. մեծութեամբ նկարներ (Հայրիկ, Սահակ, Մեսրոպ, Էջմիածին և 10 ուրիշ նկարներ ազգային գրագէտներից) հատը . . — 20 »
դ—30×40 սմ. մեծ. գեղար. նկարներ, հ.— 50 »
ե—18×24 սմ. » » » — 30 »

Դիմել Тифлисъ, фототипія Гнуни—Маримъ.

Խնդրում ենք մեր գործակալներից բարեհաճել հաղորդելու մեզ, թէ «Շքեղ»-ի Դ. պրակից քանի՞ օրինակ հարկաւոր է ուղարկել իրանց: (հ. շ.) 5—10

!! ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ !!
ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

ԵՂԲ. Գ. եւ Մ.

ՓՐԻԴՈՆԵԱՆՑՆԵՐԻ

ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐԻ ԲՈՒԾԱՐԱՆԻ

Պատկերազարդ կատալօգը հայերէն լեզուով բուծարանը գտնվում է Անդրկովկասի երկաթուղու Սկրա կայարանի մօտ: Կատալօգը ուղարկվում է ՁՐԻԱԲԱՐ:
Դիմել՝ Тифлисъ, М. Е. Придонову Сергіевская ул. (հ. կ.) 8—12

Մի պարիզեցի տիկին տալիս է ֆրանսերէնի դասեր (տեսական և գործնական) իր մօտ և ցանկացողների տանը: Ցանկալի է, որ դաս առնողները լինեն հասակաւորներ և գիմնազիստներ:
Դիմել Գօլօվինսկի պրօսպեկտ № 39, ժամը 1-ից մինչև 4-ը: (կ. ե. հ.) 3—3

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐ

Աշակերտաց համար

		ր.	կ.	
1.	Դասատետր կրօնի I տարի	—	25	25% զ.
2.	» » II »	—	20	20% զեղջ
3.	» » III »	—	30	
4.	Հին-ուխտ (ընդարձակ)	—	45	
5.	» (համառօտ)	—	35	
6.	Նոր-ուխտ	—	40	
7.	Գործք առաքելոց	—	40	

Ուսուցչաց համար

		ր.	կ.	
8.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) հին-ուխտի	1	75	35% զեղջ
9.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) նոր-ուխտի	2	5	
10.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Դ.	1	50	
11.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Ե.	—	50	

Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով.
1) Тифлисъ, священнику С. Саакянцъ, Коммерческое училище.
2) » Книжный магазинъ «Гуттенбергъ»
3) » » «Центральный».

Դասագրքերիս պահեստը ամառս գտնվում է պ. Ալէքսանդր Ամիրաղեանցի մօտ (Карвансарай Тамамшева, мануфактурный магазинъ А. Амирагова).
Ցանկացողները նրանից ևս կարող են պահանջ անել:

Սահակ քահ. Սահակեանց
ա. օ. յլ. —օ. օր-մէջ ս. ա. օ. 47—66
յ.

Ալէքսանդրապօլի ս. Աստուածածին աւագ եկեղեցու համար հարկաւոր է

ԵՐԳԵՑԻԿ ԽՈՒՄԲ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ

և ղեկավարող—ամսական ռոճիկով 500—600 րուբլի (համաձայն պայմանի): Ցանկացողները պէտք է դիմեն յանձնախմբի անդամ պ. Յակոբ Տէր-Պօղոսեանին հետևեալ հասցէով:
Александрополь, Акопу Осиповичу Теръ-Погосянцу. 1—1

ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏԱ

ՎԻՍԲԱԴԷՆԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐԻ ԱՂԻՑ

№ 4711

Դա մի բնական միջոց է ատամները մաքրելու համար, որ բժիշկները ճանաչել են իբրև ամենալաւ,—իր մէջ պարունակում է ատամները և բերանը խելացի կերպով խնամելու բոլոր հարկաւոր յատկութիւնները: Նա կազմում է ժամանակակից գիտութեան նորագոյն գիւտը և ատամների համար եղած միջոցների մէջ իր հաւասարը չունի:

ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐՆ Է

Ֆերդ. Միւլհէնս

Կեօլն, Հռենոսի վրա եւ Րիգա.

Ծախվում է բոլոր դեղատներում, օծանելիքների և դեղատան պահեստներում: 9,16.23,30

ՎԱՌՎԱՌԷ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆՑՆԵՐԻ

ուսումնարանում աւանդվում են՝ կրօն (հայոց լեզուով), ռուսաց լեզու, թուաբանութիւն, հայոց լեզու և գեղագրութիւն և տարվայ ընթացքում պատրաստվում են քննութեան երեխաներ զանազան միջնակարգ դպրոցների և Լազարեան ճեմարանի համար:
Ուսումն սկսվում է օգոստոսի 10-ից: Րօստով Դ/վ, Տուրգենևսկաեա փողոց, տուն եղբ. Ունանօֆների, № 4. (ա.օ) 24—25

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ ԵՒ Մանկական Պարտէզ

Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(Ծննդ. Յովհանջանեան)

Բեբութովսկայա փողոց, տուն Շադինեանի № 38.
Երկու սեռի մանուկների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից, ուսումը սեպտեմբերի 1-ից:
(21,22,26,28,29,1,3,6,7,9) 8—10

Հայոց լեզուի վարժուհի ցէնզով

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է

դասեր ունենալ:
Հասցէ. Подъ кружкомъ маг. Парсегова.
չ. հ. շ. 2—3

Ս. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ

լուսատպարանը ընդունում է

ՑԻՆԿԻ ԿԼԻՇԷՆԵՐԻ

Պատուէրներ ձեռնտու պայմաններով

Նոյն տեղից կարելի է ստանալ հայ գործիչների, աւերակների, տիպերի և տեսարանների լուսատիպ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ. հատը 5 կոպ.. 10-ը 40 կ., 100-ը 3 ր. իսկ աւելին զիջումով. առանց պատուէր չի ուղարկվում: Դիմել. Фотоцинкографія С. Согомоняна. Тифлисъ.
(ռ. չ.) 8—10

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Յատկապէս պատրաստած պետական դպրոցների համար, (Թոյլատրված հոգևոր և ուսումնարանական վարչութիւններից) աշխատութիւն Եզնիկ աւագ քահ. Երզնկեանի:

I. Առաջին գրքոյկ, պատրաստական դասարանների համար «Գլխաւոր աղօթքները (բացատրութիւններով) և տօների համառօտ պատմութիւնները» 5-րդ տպ. գինն է 20 կոպէկ:

II. Երկրորդ գրքոյկ, «Հին-ուխտ» (30 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) 3-րդ տպ. գինն է 30 կոպէկ:

III. Երրորդ գրքոյկ, «Նոր-ուխտ» (32 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) գինն է 30 կոպէկ:

Գրավաճառների, ուսուցիչների համար 30% զեղջում, առանց ճանապարհածախսի: Դիմել Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцъ или Тифлисъ, Центральный книжный магазинъ.
(ե. հ. շ.) 14—25

Լոյս է տեսել և վաճառվում է
Սուքեն վարդապետ Ղլտճեանի

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

աշխատութիւնը. համառօտ տեսութիւններ միջազգային յարաբերութիւնների, պատերա[illegible]րութիւնների և օրէնքների մասին:
Գինն է 50 կոպէկ:
Դիմել Ալէքսանդրապօլ Мкртичу Клитчяну և Թիֆլիսի գրավաճառներին: 3—3

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

լեզուի մի փորձված ուսուցիչ պատրաստ է պարապվելու ցանկացողների հետ: Ուշք դարձվում մանաւորաբար պրակտիկայի վրա:
Դիմել «Մշակի» խմբագրութեան:
(կ. ե. հ.) 5—10

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն $4^1/_2$ ամսում:
Պարապմունքի առարկաներն են.

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաև նաւթարդիւնաբերական և նաւթագործական հաշուապահութիւն: 2) Առևտրական թուաբանութիւն: 3) Առևտրական թղթակցութիւն: 4) Մուրհակային և առևտրական օրէնքներ: 5) Վայելչագրութիւն և ուղղումն ամենավատ ձեռագրի: 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա: 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր):

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ:

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան: Պարապմունքները սկսվում են 1904 թւի սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս ամենայն ճշտից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար:

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատտեստատներ:

Դրանից անկախ, 1904 թւի սեպտեմբերի 1-ից կը բացվեն քիչ պատրաստութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար:

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր: Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի:

Վերևում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ: (ե. հ. կ.) 21—25

ԲԱԼԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վօզզալնի փողոց, տուն Թիֆլիսի առևտրական բանկի:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է

1) Երկաթէ բալկաներ ամեն տեսակի և չափսերի:
2) Տանիքի թիթեղներ (кровельное желѣзо) Սիբիրեայի և այլ գործարաններից:
3) Ցեմենտ Նօվօրոսսիյսկի գործարաններից:

Մեծ քանակութեամբ գնողներին որոշ զիջում է արվում: Ընդունվում են պատուէրներ Անդրկովկասեան երկաթուղու բոլոր գծերի վրա յանձնելու պայմանով:

Նօվօրոսսիյսկի Գելենջիկ ցեմենտը առաջարկվում է վագոնով գնողներին Չորս րուբլի վաթսուն կոպէկ Թիֆլիսի կայարանում, իսկ ընկերութեան պահեստից Չորս րուբլի եօթանասուն կոպէկ: (ե. հ. շ.) 8—10

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 8-го сентября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Типографія «ГЕРМЕСЪ» Мадатовская ул. № 15.